

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Füvészkert-utca 1079.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy íven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszeri hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden küldemény intézendő: Főiskola, háznagyi hivatal.</p>
--	--	---

Tartalom. Egyetemes egyházosztályozás és lelkészminősítés ügyében püspökök javaslata. — Tárca. A vallásbölcsezet főbb problémái és a biblia. Erdős József. — Iskolaügy. Tanügyi jelentés. x. y. — Közügyein. A heves-nagykun-sági ev. ref. egyházmegye közgyűlése. Referens. — „Az esperesi beleegyezés megadandó“ cz. cikkhez. Karakas Lajos. — Válasz a fentebbi levélre. k... n. — Levél a szerkesztőhöz. Kútas Bálint. — Irodalom. — Különfélék. — Szerk. posta. — Hirdetések.

Egyetemes egyházosztályozás és lelkészminősítés ügyében püspökök javaslata.

A közelebb tartott egyetemes konvent jegyzőkönyvének 54. számában öt egyházkerületünk főtiszteletű püspökei az egész magyar ev. ref. egyház mindenik kerületében kötelező egyöntetű egyházosztályozási és lelkészminősítési szabályzatot terjesztettek elő, melynek végzésével a konvent 1885. évi novemberi ülésének 67. számú határozatával nyertek megbízást. Az alább egész terjedelmében közlendő szabályjavaslat véleményezés végett kiadatott az egyházkerületeknek. Lapunk eleitől fogva sokat foglalkozván ezen kérdéssel, sietünk a főtiszteletű püspök urak munkálatát közzétenni, hogy az arra esetleg teendő megjegyzéseknek ezennel tért nyissunk. Mi nagyon óhajtjuk, hogy e munkálat a legközelebbi egyházkerületi gyűlésen még ne vétessék tárgyalás alá, hogy felőle eszméket cserélhessünk s az új javaslatot kellő világításba helyezhessük. Non est periculum in mora, — mert a szabályjavaslat iránti vélemények az egyetemes konvent következő évi ülészakára terjesztendők csak föl.

Egyházosztályozási szabályjavaslat:

1. Az első osztályba tartoznak azok az egyházak, melyekben a lelkész fizetése a lakáson és palástdíjakon kívül az 1200 frtot meghaladja.
2. A második osztályba tartoznak azok az egyházak,

melyekben a lelkész fizetése a lakáson és palástdíjon kívül 900 frttól felfelé, bezárólag 1200 frtig megy.

3. A harmadik osztályba tartoznak azok az egyházak, melyekben a lelkész fizetése a lakáson és palástdíjon kívül 600 frttól felfelé, bezárólag 900 frtig megy.

4. A negyedik osztályba tartoznak azok az egyházak, melyekben a lelkész fizetése a lakáson és palástdíjon kívül 600 frt, avagy azon is alul van.

Lelkészminősítési szabályjavaslat:

I.

Elsőosztályú egyházba pályázhatnak:

1. Azok a rendes lelkészek, kik lelkészképességi általános osztályzattal ellátott mindkét bizonyítványuk szerint elegendő osztályzatot nyertek, 10 évi szolgálat után, melyből legalább 5 évet mint rendes lelkészek szolgáltak.

2. Azok a rendes lelkészek, kik mindkét lelkészképességi bizonyítványuk szerint jó osztályzatot nyertek, 8 évi szolgálat után, melyből legalább 4 évet mint rendes lelkészek szolgáltak.

3. Azok a rendes lelkészek, kik mindkét lelkészképességi bizonyítványuk szerint jeles osztályzatot nyertek, 6 évi szolgálat után, melyből legalább 3 évet mint rendes lelkészek szolgáltak.

II.

Másodosztályú egyházakba pályázhatnak:

1. Azok a rendes lelkészek, kik mindkét lelkészképességi bizonyítványuk szerint elegendő osztályzatot nyertek, 6 évi szolgálat után, melyből legalább 3 évet mint rendes lelkészek szolgáltak.

2. Azok a rendes lelkészek, kik mindkét lelkészképességi bizonyítványuk szerint jó osztályzatot nyertek, 5 évi szolgálat után, melyből legalább 2 évet mint rendes lelkészek szolgáltak.

3. Azok a rendes lelkészek, kik mindkét lelkészképességi bizonyítványuk szerint jeles osztályzatot nyertek, 4 évi szolgálat után, melyből legalább 1 évet mint rendes lelkészek szolgáltak.

4. Azok a segédlelkészek, kik mindkét lelkészképességi bizonyítványuk szerint jeles osztályzatot nyertek, valamint a püspöki titkárok is 5 évi szolgálat után.

III.

Harmadosztályú egyházakba pályázhatnak:

1. Azok a rendes lelkészek, kik rendes lelkészi szolgálata-

tukban már 2 évet töltöttek, képességi osztályzatukra való tekintet nélkül; valamint

2. Azok a segédlelkészek is, kik mindkét képességi bizonyítványuk szerint jeles osztályzatot nyertek, 2 évi kápláni szolgálatuk után.

3. Azok a segédlelkészek, kik mindkét képességi bizonyítványuk szerint jó osztályzatot nyertek, 3 évi kápláni szolgálat után.

4. Azok a segédlelkészek, kik mindkét képességi bizonyítványuk szerint elegendő osztályzatot nyertek, 4 évi szolgálatuk után.

IV.

Negyedosztályú egyházakba pályázhatnak:

1. Azok a segédlelkészek, kik mindkét képességi bizonyítványuk szerint elegendő osztályzatot nyertek, 2 évi szolgálatuk után.

2. Azok a segédlelkészek, kik mindkét képessegi bizonyítványuk szerint jó osztályzatot nyertek, 1 évi szolgálat után.

3. Azok a segédlelkészek, kik mindkét képességi bizonyítványuk szerint jeles osztályzatot nyertek, azonnal.

A theologiai tanárok a jelesen képesített rendes lelkészekkel ugyanazon minősítés alá tartoznak. Más, lelkészi jellegű gymnasiumi, képezdei és magántanárok, lelkészi jellegű megartott volt ref. lelkészek, kateketák, fegyházi, táborig, missziói és körlelkészek, bizonyítványuk osztályzatához képest, szintén a rendes lelkészekkel jönnek ugyanazon minősítés alá.

A két vizsgálat közt külföldi egyetemen töltött idő, az itthon tölteni tartozott két vizsgálat közti szolgálattal vétetik egyenlőnek. Ha azonban a lelkészjelölt még a második vizsgálat után is egy évet külföldi egyetemen tölt, az egy évi kápláni szolgálatul számíttatik annak javára.

A különböző általános osztályzatú lelkészképességi bizonyítvány közül mindig az alsóbb osztályzatú jó számításba, úgy, hogy egy jeles és egy jó, két jó; egy jó és egy elegendő csak két elegendő osztályzatot ad.

Budapesten, 1889. év márczius 21-ik napján.

Kun Bertalan, Pap Gábor, Szász Károly, Szász Domokos püspökök; **Kiss Áron** püspök-helyettes.

T á r c z a.

A vallásbölcsezet főbb problémái és a biblia.

(Folytatás.)

II.

A vallások ősfarmája és azok csoportosítása.

A) A különböző formák szerint nyilvánuló vallásrendszerek eredetének és alaptartalmának egy közös ősforrásból való levezethetésére és lehetőleg sikeres csoportosítására nézve, soknemű és többféle irányzatú bölcséleti nyomozódások tétettek, a nélkül, hogy e problémát már ma megoldottnak tekinthetnők. A vallásbölcsezet feladatához képest tehát, figyelembe véve minden ide vonatkozó hypothesis, meg kell kísérlelnünk a feltett kérdés megoldását. Teszszük pedig ezt a) speculativ, b) pszichologiai és c) historiai szempontból.

a) A speculativ megoldási kísérlet szorososan Schelling philosophiájával függ össze. Schelling már a szabadságról írt

ismeretes tanulmányában (1809.) inkább a theistikus irányzat felé hajolt s ezt kísérlette meg aztán tovább fejleszteni, ama két nevezetes művében, mely halála után látott napvilágot, t. i. „Philosophie der Mythologie“ és „Philosophie der Offenbarung“. Ezekben kifejtett nézete szerint a vallás első jelensége viszonylagos monotheismus volt, azaz Istenhez, mint egyedül létezőhöz fűződött a vallási tudat, de pusztán csak azon okból, mert még nem volt mellette egy másik létező. Az ártatlan őskor öntudatlan gyermekei még nem tudván különbséget tenni a monotheismus és polytheismus között: a polytheismus és monotheismus elemei békességben megfértek egymás mellett. Csakis a polytheistikus öntudat ébredésével lett tudatossá a feltétlen monotheismus is, a mi az előbbi hanyatlását, viszont a monotheismusként haladását igazolja. És így az őseredeti vallási tudatból, schellingi elnevezés szerint relativ monotheismusból származott volna úgy az absolut monotheismus, mint a polytheismus. De hol a következetesség Schelling monotheismusában, melynek alapfogalmát az ő specialis istenfogalma képezi? Az ő speculatiója szerint Isten önmagában is létező és nem a természet, vagy a véges szellem által lesz absolut szellemmé, hanem létének alapja önmagában van. Isten ura a világnak. „Gott ist schon v o r der Welt Herr der Welt, Herr nämlich sie zu setzen oder nicht zu setzen“. Ámde benne tulajdonképen több egyes potentiák, elvek — ἀρχαί — vannak, úgy hogy ő ezeknek mindensége, egyszersmind azonban mint Isten, egyedüli és csak e g y. Posita pluralitate asseritur unitas Dei qua telis. Ez a theocentrikus álláspont nem engedheti meg, hogy a Schelling istenfogalma önálló absolut létezőhöz fűződjék. És ő csakugyan, a véges világot Istennek absolut lényéből vezetvén le: a végetlen Istent pusztán kosmikus elvnek declarálja, melynek a theogonikus fejlődés szerint előbb keresztül kell magát törni a természetben és emberiségben, hogy absolut valósággá lehessen. Így gondolta Schelling, az ő monotheismusával megdönteni egyfelől az abstract theismust, mely az istenfogalomból a mindenséget kizárja, másfelől megczáfolni a pantheismust, vagyis azt a philosophemát, „quo ponitur omnia, quae sint ad unum redire, idque unum esse Deum“. (Buhle). De éppen ezzel a „tisztultabb“ monotheismussal adott új lendületet az addig alig észrevett pantheismusként, legalább német földön. Felállítván ugyanis a tételt, hogy „a pantheismus a dolgoknak Istenben való immanentiájáról szóló tan (Lehre von der Immanenz der Dinge in Gott“): minden értelmi haladást, képzetet és nézetet e tan keretébe vont be. És miként a monotheismusának alapul szolgáló istenfogalom szerint, a végetlen lény a szakadatlanul tartó világfejlődés folyománya gyanánt lesz azzá, a minek lennie kell: úgy a relativ monotheismusból is, retrograd fejlődés útján állott elő a polytheismus, progressive pedig az absolut monotheismus. És itt hiába kérjük, mi módon egyeztethető össze a végetlen, absolut lény fogalmával, annak végetlen processusa, azaz örök fejlődése? Schelling az absolut Istenről való keresztyéni fogalom magaslatára — melyen Isten az universumnak ősoka, egyedüli absolut létrehozója — nem volt képes felemelkedni. Mindamellett mivel határozott kísérletet tett a különösebb értelemben vett vallási és vallásbölcsezeti szükségletek kielégítésére, és mert méltóságjeljes vonzó előadása ellenállhatatlan erővel köti le s ragadja meg a gondolkozó elmét: elmélete még az ellenzéték által is felettébb nagy figyelemben részesült s gondolatái — nem érdemtelenül — a plátóéival hozatnak párhuzamba. (Összehasonlítható többek közt: Rosenkranz, Schelling.

Danzig 1843. Chalybäus és Erdmann, Gesch. der neueren Phil. III. 2. Heyder, HRE.).

Erdős József.

(Folyt. köv.)

Iskolaügy.

Tanügyi jelentés

Debreczen sz. kir. város 1887—88-ik iskolai évi népoktatási állapotáról. Irta Kiss József királyi tanfelügyelő.

(Vége.)

Hogy 932 gyermek nem részesül évenként oktatásban: ez a szomorú körülmény erősen ki volt emelve az országos közoktatási bizottságnak ebben az évben tartott tárgyalásain. Méltán volt kiemelve; de hogy ebben a tekintetben is tisztázassanak a nézetek, kötelességemben valónak ismerem rámutatni, hogy ez korántsem a tanfelügyelő mulasztásának, hanem egyéb, nagyon is figyelemre méltó okoknak természetzerű okozatául tekintendő. Ugyanis:

1-ör. A tankötelesek összeírását köztudomás szerint a közigazgatási hatóság, nálunk a rendőrkapitányság eszközöli. Nem akarok most arra hivatkozni, hogy ez az összeírás felette hiányos; de lehetetlen nem útalnom arra a tapasztalatra, hogy a midőn a hosszabb idő alatt, de az iskolázás kezdete előtt két-három hónappal eszközölt összeírás alapján az iskolába feladott gyermekek számbavétele megtörténik: feles számban vannak olyanok, a kik feladva nem lettek és szüleik sem találhatók, mert az életszükségtektől kényszerítve elköltöztek, hatósági nyilvántartás hiányában, ki tudja, hova. Ez okon tehát a nélkül, hogy érette bárki okolható volna, jelentékeny százalék vonandó le az iskolába nem jártak nagy számából.

2-or. Az iskolakötelesek számára fel vannak véve Debreczen város határában elszórva található gyermekek is. Ki volna az, ki ezeket arra kényszeríthetné, hogy tanyai iskolák hiánya miatt a városi iskolákba járjanak. Pedig a 18 □ mér-föld területen 500—600 gyermek lakik. Vegyük le most már az 500—600 tanyai tanköteles gyermeket és a nagy néphullámzás folytán elköltözötteknek jelentékeny számát a városi iskoláztatásban nem részesült gyermekek 932-t tevő összegéből: bizony Debreczenben olyan tanköteles gyermek, kivel szemben a tankötelezettség keresztülvihető, nagyon kevés marad. A tankötelezettség keresztülvitelének elhanyagolása okán tehát Debreczen város iskoláztatási viszonyai ellen alapos kifogást tenni alig lehet.

De van más szempont, mely miatt a felelősség ónsúlyljal nehezedik a városi hatóságra. A tanfelügyelői jelentés ugyanis rámutat arra a szomorú körülményre, hogy csaknem egy évtized óta szakadatlanul intézett kérés, sürgetés és zaklatás daczára még mindig fennállott az a törvényellenes állapot, hogy egyes tanteremben 110—150 gyermek volt összezsúfolva; a külvárosi népes utcákon tervbe vett kisededővők közül még egy sincs felállítva s az Ondód, Ebes, Szepes, Elep tanyákon lakó 500—600 tanköteles gyermek részére állandó tanyai iskolánk nincs. Magam is ismerem ebben a tekintetben a tanfelügyelő úr buzgóságát; tudom, hogy épen e buzgóságnál fogva

a közigazgatási bizottság volt kénytelen fellépni a városi tanács lanyhaságával szemben, hogy iskolai tantermeket haladéktalanul építtessen: de az intézkedés folytonos halogatása kétségtelenül mutatja, hogy a törvényhatósági élet vezetésében nincs meg az a jó indulat, melylyel a tanügy érdekei iránt viseltetni kellene. Jó indulatról szölok, nem tehetségről, mert a város minden perczen kész egy milliónál nagyobb költségen katonai laktanyát építeni, de az iskolaügy fejlesztésére abból a nagy évenkénti jövedelemből csak néha-néha, akkor is csupán a legutolsó órában jut a régibb keletű s folyamatban levő áldozatokhoz egy-egy cseppecske. Pedig a tanügy fejlesztésének elhanyagolása nincsen összhangzásban e város őseinek hagyományos bölcseségével, melynek oly virágzó tanintézetek teremtése a fényes eredményei; nem egyezik meg azzal a felfogással, melylyel korunkban a köznézet az oktatásügyet és ezzel kapcsolatos szellemi előhaladást az állami és nemzeti élet egészséges és biztos fejlődésének és felvirágzásának egyik legfontosabb tényezőjéül méltányolja. Nem gondolnám, hogy tévedek, midőn állítom, hogy Debreczen emelkedésének és fejlődésének egyik leghatalmasabb tényezőjét képezte a főiskola s a gyermekek neveltetéséből származó érdek. Egyebek közt, mint olyan város, melyben a különböző irányú képzésnek bő forrása buzgott itt, lett a messze vidék központja. Az is meggyőződés, hogy a közügyek vezetése sokkal inkább tenne szolgálatot Debreczen fejlődésének és felvirágzásának, de magának édes hazánknak is, ha a város a tisztos ösök bölcs példáját követve, a kaszárnyaépítésre szánt egy milliónál nagyobb összeget, vagy legalább annak az átvonuló s itt ideiglenesen tartózkodó katonák elhelyezésére szükséges építkezés mellett megtekinthető igen jelentékeny részét, a főiskola és többi tanintézet fejlesztésére, továbbá új, talán ipariskolák teremtésére hozná áldozatul s ekként visszalépve a katonavárossá való átalakulás eszméjétől, mint tanügyi város töltené be ezentúl is üdvös missióját. Azt a katonakaszárnyát kétes jövőjű vállalatnak találok, mert ki áll jól arról, hogy a katonai kormányzat szélsője nem irányul, és pedig csakhamar, más központ felé, a mikor aztán üresen állhatnak ott a város végén a nagy fényűzéssel emelt laktanyák. Nem áll a laktanyaügy, nézetem szerint, pénzforgalom és közigazgatás tekintetében sem felette a tanintézetek emeléséből és új, főként ipari iskolák teremtéséből származó előnynek, mert ezek is fokozott fogyasztást és pénzforgalmat eredményeznek s egyebek közt alkalmat szolgáltatnának arra, hogy azon nagy számú iparosok, kik télen tétlenségre vannak kárhóztatva, szintén pénzforgalmat teremtő és irányzóvá válható iparág megtanulásával segíthetnének magukon és mozdíthatnák elő a város fejlődését. De hát, tudom, a hatalmas hullámot vetett áramlattal szemben, ezek a töredék-eszmék nyomtalanul vesznek el; de tudom azt is, hogy a város, ha magától nem teszi, az államkormánytól nyomtatva, lesz kénytelen megtenni a város területén még hiányzó népiskolai tantermek, iskolák és a tanyai iskolák felépítésére és szervezésére tartozó lépést: csak az a kérdés tehát, hogy lesz szebb, — önkénytelen, vagy kényszerítve, — végezni a fennálló szükség által elodázhatlanul követelt alkotást.

Ezek elmondása után a tanügyi jelentésben foglalt s úgy városunkat mint egyházunkat közelebbről érdeklő adatok jelzésének s azok által keltett észrevételeimnek végére jutottam. Csak azt említem még meg, hogy fennálló iskoláink, dícséretére a tanítószemélyzetnek, szép eredménnyel feleltek meg rendeltetésöknek, továbbá hogy lelkes tanfelügyelőnk Debre-

ezenben egy polgári fiú- vagy leányiskolának felállítását, mint legégetőbb szükségek egyikét, nyomtatékosan hangsúlyozza.

Debreczen, 1889. ápril 17.

X. Y.

Közügyeink.

A heves-nagykunsági ev. ref. egyházmegye közgyűlése.

A heves-nagykunsági ev. ref. egyházmegye rendes közgyűléseit nyár végén szokta megtartani, most azonban két fontos ügy — rendkívüli közgyűlés tartását tette szükségessé s így tartatott az meg ápril 25-én Karczagon.

Tér és idő kiméltése végett a gyűlés lefolyásáról ezúttal hallgatok, csak a legfontosabb ügyeket és azok elintézését sorolom fel.

A két fontos ügy közül egyik a karczagi ev. ref. egyház és a karczagi közbirtokosság között létrejött és az egyházmegyei gyűléshez megerősítés végett beterjesztett szerződés, melynek értelmében a karczagi közbirtokosság 150,000 frt vételár és 30,000 frt alapítványért átveszi az ev. ref. egyháztól azon 825 hold földet, melyet régebben az egyház ingyeniskoláztatás céljából nyert, de a melynek jövedelme már nem fedezte a nagy mértékben fokozódó iskoláztatási költségeket. Első tekintetre látható, mily nemes áldozatkészség dicsősége illeti a vevő közbirtokosságot, midőn úgy eszközölte a földvételt, hogy a földbirtok becsértéke felett még az alapítvány czímen szereplő 30,000 frtnyi ajándékot is jóval meghaladó árt adott az egyháznak. A 30,000 frtos alapítvány a karczagi ev. ref. gymnasium tanári fizetéseinek alapjára tétetett. Az ily nemes, áldozatkész tett dicséretre nem szorul; de igenis nagy elismeréssel kell érte adóznunk a közbirtokosságnak annyival inkább, mert felekezeti különbség nélkül járultak a 180,000 frt megszavazásához Karczag birtokosai, nem féltékenykedtek s akadályt nem gördítettek a nagy cél kivitele elé. Hirdesse sok századon át a gyümölcs a plántálónak nemes gondolkodását, emelkedett lelkületét!

Egyházmegyénk szíves készséggel járult hozzá ezen nagy mértékben előnyös szerződés és alapítvány megerősítéséhez, csupán egy feltételt kívánt megváltoztatni, t. i. hogy ha a karczagi gymnasium felekezeti jellege bármi okból megváltoznék, vagy a gymnasium megszűnnék: a 30,000 frtos alapítvány ne a karczagi közbirtokosságra szálljon vissza, hanem azt a karczagi ev. ref. egyház, felekezeti jellegű nevelési célra fordíthassa saját belátása szerint.

A gyűlés második fontos ügye volt a stóla rendezés tárgyában adandó vélemény és javaslat. Alapul az esperesi karnak a 209/1888. sz. egyházker. végzésben foglalt elaboratuma szolgált.

Egyházmegyei közgyűlésünk a javaslat 1-ső, a keresztelei beírásra vonatkozó pontjának díjtételeinél a felemelést csak részben, a magánháznál teljesített keresztelezés esetében javálja, de 50 krban kívánja megállapítani a keresztelezés beírás-díját minden más esetben és itt az esetek számát kiterjeszteni óhajtja a halva született vagy keresztséget nem ért gyermekek anyakönyvezésére is. Az esketésre vonatkozó javaslat-

ból törlendőnek ítéli a hirdetésért újonnan behozott 1 frtot; az esketési díjat pedig következőleg kívánja megállapítani: a szokott napon, a templomban, délelőtti isténítiszteletkor teljesített esketésért fizetendő 2 frt; rendes időn kívül, a templomban vagy a lelkészlakon történt esketésért 4 frt, magánháznál kötött házasságért 8 frt. Vegyes házassági párok, vagy református, de más egyház kötelékébe tartozók a meghatározott díjakon felül még 2 frttal többet tartoznak fizetni. A temetéseknél imádságért a templomban 1, a háznál 2, a sírnál 3 frtot javasolunk; beszédért a templomban 5, a háznál 6, a sírnál 5 frtot. Énekvezérek javára: énekszós temetésért 50 krt, imádságosért 1 frtot, predikációsért 2 frtot. Minden egyes esetben dupla stólat fizettetnénk az egyházi adót sehol sem fizetőkkel; továbbá a mellőzött lelkész díjazása is kétszeres lenne szerintünk, mint szintén ennyi fizettetnénk azon lelkésznek is, kiért az illetékes vagy sor szerint következőt elmellőzték! A többi pontok maradnának!

Ezen ügyek beható tárgyalása közben szükségét érezte közgyűlésünk a következő indítványok megtételének. 1. Nyujtsa a főtiszt. egyházkerületi közgyűlés rendeletileg útasítást a nazarénusok anyakönyvi ügyeit illetőleg. 2. Méltóztassék teljesen eltörölni a búcsúztatókat s rendelete végrehajtásának ellenőrzéséről gondoskodjék. 3. Tegye tanulmány tárgyává: miként lehetne általánossá tenni azon szokást, hogy minden egyes temetésnél fungáljon a lelkész? végre 4. Az árva, illetve hagyatéki ügyekben a kiadványok megfelelő díjazásának elrendelését a magas államkormányánál kieszközölni méltóztassék a méltóságos konvent közbejöttével.

Nagyon vázlatosan soroltam el indítványainkat, a szerk. úr becses engedelmevel majd visszatérve még azokhoz egyszer-másszor. Pénz az idő, kiszámított a referádák tere a lapok hasábjain; azért hát a többit is nagyon röviden! Kunhegyes fitanítóinak eddigi, nagyon is csekély lakbérét, 16 frtot — 50 frtra emelte és iskolaigazgatói állomást szervezett 900 frttal, megkívánván, hogy az iskolaigazgató érettségi vizsgát tett és azon kívül legalább még 2 évet fensőbb tanintézetekben töltött légyen; Kisújszállás, mely úgy a távolabbi, mint a közelmúltban iskoláiért oly nagy áldozatokat hozott, egy leánytanító lakását lakhatóbbá, tágasabbá óhajtván tenni, új tantermet épített circa 1400 frt értékben, a régiéket tanítója rendelkezésére bocsátván; a d.-ványai lelkészválasztás — per tot discrimina rerum — megerősített s a lelkész bekebeleztetni rendeltetett; Rác Miklós egyházmegyei gyámintézeti pénztárnoknak terjedelmes és nagyszabású gyarapodást célzó indítványának előkészítésére bizottság neveztetett ki stb.

A nem nagy számú (29 sz.), de fontos ügyek tárgyalása csak a késő estvével ért véget, köszönetet mondván az elnökség azon szíves vendégszeretetért, melylyel a nagy jelentőségű ügyletet szerencsésen megkötő karczagi egyház és intelligentia a közgyűlés tagjait fogadta és ellátta.

Az őszi rendes közgyűlésre Török-Sz.-Miklós hívta meg az egyházmegyét azon örömnepély alkalmából, melyet temploma 100 éves fennállása alkalmából szándékozik rendezni.

Referens.

„Az esperesi beleegyezés megadandó“ cz. cikkekhez.

T. Szerkesztő Ur!

„Az esperesi beleegyezés megadandó“ című közleményre, az alábbiakat méltóztassék becses lapja legközelebbi számában közzé tenni, az „audiatur et altera pars“ elvének követelményéhez képest.

Igyekszem rövid lenni, habár nagyon sokat lehetne „k . . . n“ úrnak idézett című cikkére mondani.

Követem azon sorrendet, mit „k . . . n“ úr választott s első sorban megjegyzem, hogy az egyházi törvények 212. §-a szerint „szabályellenes választás“ esete kizárólag csak akkor foroghat fenn, „ha a választási küldöttség jelentése szerint törvényellenesen folyt le a választás; avagy okadott panasz adatott be az espereshez, hogy a szavazatok megnyerésére a megválasztott érdekében tiltott eszközök használtattak, (mely két esetben), a választás jóváhagyását az esperes felfüggeszti“.

Mindkét esetben azonban előzetes vizsgálat tartandó s csak ily esetekben és csak az előzetes vizsgálat után ítélt az egyházmegyei bíróság.

Az esztári lelkészválasztás törvényesen folyt le; panasz sem adatott be senki részéről, s nem is adathatót a miatt sem, mintha a szavazatok megnyerésére a megválasztott érdekében tiított eszközök használtattak volna. Maga az esperes úr sem állít ilyeneket; a választás helyére vizsgáló küldöttséget nem küldött. A választás tényét maga az esperes is szabályosnak ismerte el.

Tehát nem létezik egyetlen élföltétel sem, azok közül, miket a törvény megkíván arra nézve, hogy az egyházmegyei bíróság ítélete s illetve eljárása kívánható lett volna.

S a midőn mégis „k . . . n“ úr hosszú, sophtstikus előadása végén ana kérdést veti fel, „vajjon nem lépte-é át a közgyűlés hatáskörét?“ : a törvény világos szavai, rendelkezése és a tényekkel ellentétesen kérdezősködik, melyre félreérthetlennül tagadó válasz foglaltatik a törvényben, s így „k . . . n“ úr kérdésének s az ebben rejlő állításnak nincsen semmi alapja.

Az esztári lelkészválasztás nem volt szabályellenes s így ahhoz a végleges megerősítést, — melyet az esperes úr különben is csak ideiglenesen volt volna jogosult s jelen esetben köteles kiadni, — egyedül az egyházmegyei közgyűlés volt illetékes az egyházi törvények értelmében kiadni s eme határozat ellen az esperes úrnak tulajdonkép, kivált akkor, a midőn maga beismerte, hogy sem vádló, sem panaszlott nem létezik, — nem is volt joga felebbezni.

Azt állítani, hogy a lelkészválasztási szabályok már a kijelölés alkalmával megsértettek: legalább is anachronismus.

A törvény maga sorolja elő a szabályokat, melyek a lelkészválasztási actusnál megtartandók; ellenben maga a törvény ruhazza át ama szabályok megállapítását az egyházkerületekre, a mely megállapított szabályok a jelölés ténye körül irányadók.

A jelölés és választás tényei tehát különbözők, azokat egybe venni s egyikről a másikra következtetni nem lehet. A jelölésnél, a később történő választásnak egészen külön, önálló szabályai meg nem sérthetők. „K . . . n“ úr a keresztelésnél már a konfirmáció szabályairól beszél!

A fenn forgó esetről egyébiránt nem is sértettek meg a kijelölésre vonatkozó szabályok, s így nem áll az, mintha a jelölés szabálytalan lett volna, mert Bibernek bizonyítványai kétségtelenné teszik, hogy ő a lelkészképessegi vizsgákat kitűnő eredménnyel tette le; s minthogy a jelöléskor negyedfél éves segédlelkész volt: az 1883. szept. 4—8. napjain tartott egyházker. közgy. 213. számú határozatában foglalt kiválsalomnak elég van téve s „k . . . n“ úrnak a calculusokra vonatkozó okoskodása annyival inkább alaptalan, mert az általa hivatolt 1887. évi májusi egyházker. 82. számú határozata, az előző 1886-ban nyert lelkészi bizonyítványra nem vonatkozhatik; és mert sohasem volt az sehol kimondva, hogy csak az a kitűnő eredményű bizonyítvány, melyben minden osztályzat kitűnő, végül mert az 1886. augusztusi ker. közgy. 279. sz. határozatában kimondotta, hogy „az egyházmegyei lelkészjelölő bizottságok jogkörébe tartozik a lelkészi bizonyítványok és oklevelek tárgyában esetről-esetre határozni és ítélni“.

A gyakorlat is e mellett szól. Köztudomású, hogy voltak candidatiók, melyek teljesen azonosak a jelenben felforgó esettel (p. o. a szováti); de mert a jelölések után a választások is szabályosan folytak le: nem történt a jelölés miatt, nem provocáltatott az illető esperesek részéről semmiféle eljárás; pedig nem szabad kétségbe vonni, hogy egyik esperes ép úgy tudja és tiszteli a törvényt, mint a másik. — De lehet, hogy egyik esperes több figyelemmel kíván lenni egyes egyházak nyugalma, egyetértő, szív- és lélekből jövő közóhajtásának, mint saját akarátának érvényesülésére, s inkább elismeri esetleg álláspontjának téves voltát, mintsem a felügyeletére bízott egyházak közül bármelyiket az elkeseredettség, az ezzel járó veszélyek s egyházi életünket compromittáló esélyek elé zaklassa.

Az 1883. áprilisi egyházker. közgy. 215. sz. határozatának végén ez áll: „végül kimondta az egyh. ker. közgy. hogy a folyó évi április 26-tól 30-ig tartott egyh. ker. közgy. 132. számú határozatával egybehangzólag a lelkészjelölő küldöttségnek a törvényt és ezen szabályokat sértő eljárása ellen emelt panaszok csak a lelkészválasztási szabálytalanságok ellen intézett fellebbezéssel kapcsolatosan terjesztethetnek fel és bírálthatnak el.“

Hogy eme határozatból miként lehet kiokoskodni azt, a mit „k . . . n“ úr állít, mintha t. i. ebben benne foglaltatnék az, hogy a kijelölés esetleges szabálytalansága miatti óvástétel a lelkészválasztási szabálytalanságok ellen intézett felebbezés nélkül is tárgyalás alá veendő és elbírálandó, — megérteni képes nem vagyok.

Az esztári lelkészjelölésnél tehát alaki hiba elkövetve nem lett, a választás szabályszerű volt, a választás ellen panasz be nem adatván, — az egyh. megyei közgy. illetékes és jogosult volt a megerősítés kiadását elrendelni.

S ezek után hadd vonjam le én is a tanulságokat a lelkészképessegi vizsgákra készülő atyafiak számára 1-mo abban, hogy csak olyan bizonyítványokat igyekezzenek szerezni, mint a Biberé, 2-do hogy törvényt magyarázatot és törvénytiszteletet „k . . . n“ úrtól ne tanuljanak.

Karakas Lajos.

Válasz a fentebbi levélre.

Minden további bevezetés nélkül ide iktatom az egyetemes konvent 1885. novemberi jegyzőkönyvének 17-ik számát:

„Az egyetemes konvent folytatólag tárgyalta az alsok-sarkadi lelkészválasztási ügyet, melyben a b.-somogyi egyházmegyei bíróság 1885. ápril 8-án tartott ülésében. . . lelkészválasztását a kijelölés szabályellenessége okából megsemmisítette, ugyanazon egyházmegye közgyűlése azonban az egyházmegyei bíróság illetékességét el nem ismervén, ez ügyben határozathozatalra a közgyűlést mondta ki illetékesnek s a közgyűlés kisebbségének az egyházmegyei közgyűlés határozata ellen beadott felebbezése folytán a dunántúli egyházkerület az egyházmegye közgyűlése határozatát hagyta helyben. Ezen ügy az alsok-sarkadi egyház több tagjának felebbezése, s a b.-somogyi egyházmegye határozata folytán az egyetemes konvent elbírálása alá terjesztvén, előadó indítványozza, hogy az ügy érdemi részének tárgyalása nélkül az egyházmegyei s egyházkerületi közgyűlések határozatai illetékesség hiányából megsemmisítessenek s az ügyiratok további intézkedés végett az egyetemes konventi bírósághoz tétessenek át. Ennek ellenében indítványoztatott, hogy ez ügyben fegyelmi eset nem forogván fenn, az egyházmegyei és egyházkerületi közgyűlés illetékessége ismertessék el. Tárgyalás után névszerinti szavazás történt, s 16 szavazattal 12 szavazat ellenében az előadói indítvány fogadtatott el.

Az egyetemes konvent elhatározza, hogy az egyházi törvény 212. §-a szerint a szabályellenes választási panaszok felett, megelőző vizsgálat után, az egyházi bíróságok levén illetékesek ítélni, a felforgó választási ügy is az egyházi bíróságok illetékességéhez tartozik, ugyanazért az egyházmegyei s egyházkerületi határozatok megsemmisítettek s az ügyiratok további megfelelő intézkedés végett az egyetemes konventi bírósághoz tétetnek át.

Ugyanazon jegyzőkönyv 81-dik száma szerint a konventi bíróság az alsok-sarkadi lelkészválasztás ügyét a dunántúli egyházkerület bíróságához küldi vissza illetékes felülvizsgálás végett.

Reményem, hogy ezen konventi határozat meggyőzi a levélíró urat arról, vajjon melyikünk értelmezte helyesen az egyházi törvény 212. §-át.

Egyebekre kevés a mondanivalóm, annyival inkább, mert az általa mondottakra megtalálja a czáfolatot a levélíró úr épen azon ezikkben, a melyet czáfolni akar, csak ne nézzen át szándékosan épen azon részekben, melyeken a dolog lényege, mint megannyi sarkpontokon megfordul; minők az 1883. ápr. egyházkerületi közgyűlés 132. számú határozata, az egyházi törvény 189., 179., 131. §§-ai, melyekről ő jónak látja bölcsen hallgatni.

Hogy a „jelölés és választás tényei különbözök,“ azt mindenki tudja, de hogy egyikről a másikra következtetni nem lehet,“ ez már egy kicsit törvényellenes állítás, mert a jelölés és választás annyira összetartoznak, hogy egyik a másik nélkül nem is képzelhető, s az eisőnek, mint alapnak szabályellenes volna szabályellenessé teszi a másodikat is. S hogy én a keresztelest már a konfirmáció szabályairól beszélnék, azt bátor vagyok kétségbe vonni, mivel megfordítva a konfirmációnál kérdezősködöm a keresztelestől, csupán csak azért, mert meg nem keresztelt gyermeket konfirmálni nem lehet; hogy

ez így van, eléggé igazolja az, hogy a választás megerősítésének jogosultságát vonom kétségbe épen a jelölés alapján s nem megfordítva, s tessék megítélni, hogy melyikünk logikájá sántít.

Majd védelmébe fogadván levélíró úr az Esztarba megválasztott lelkészt, igyekszik kimutatni, hogy kijelölése nem a szabályok ellenére történt, mert ő a vizsgákat *kitűnő eredménnyel tette le*, indokolja pedig eljárását azzal, hogy az 1887. évi máj. egyházkerületi közgyűlés 82 száma szerint megállapított *általános osztályzat* az 1886-ban nyert lelkészi bizonyítványra nem vonatkozhatik. Mondhatnám ez évrre azt, hogy a zsinat által megalkotott lelkészválasztási szabályok korlátai közé mimódon szorítottak hát be azok, a kik vizsgáikat a zsinat előtt jóval tették le?! De nem teszem, meghagyom s elfogadom a levélíró úr érvelését, csak azt kérdelem tőle, hogy akkor nem a régi gyakorlat szerint bírálandók-e el a kérdéses bizonyítványok, mely szerint *kitűnők* az egyházkerületi jegyzőkönyvekben ilyenekül köröztek. Ha ez nem úgy van, mi szükség van akkor arra, hogy az egyházkerület maga határozott az általános osztályzatra vonatkozólag, hiszen a *jelölő bizottság úgy is saját belátása szerint ítélt??* Na de azt mondja a levélíró úr, hogy sohasem volt az sehol kimondva, hogy „*csak az a kitűnő bizonyítvány, melyben minden osztályzat kitűnő*“; jól van, legyen meg az ő óhajta, csak arra kérném, szíveskedjék akkor megmagyarázni, miért körözi az egyházkerület azokat, a kiket *kitűnő* bizonyítványúaknak ítélt? Hiszen ha az is kitűnő, a kinek kálkülusai nem kitűnők, akkor felesleges ezen eljárás. De ne feszítsük a húrt, mert elszakad; régi gyakorlat szerint *kitűnő* volt az, a ki ilyenül köröztetett, na de a méltánytalanság miatt sok volt a panasz, s az egyházkerület elfogadhatónak ítélt fentebbi 82-dik számú határozatában a *kitűnők* mellett *1 jelest*; most ismét a méltányosság elvére támaszkodva előáll egy más ember, hogy neki az *egy jelesnél* csak *egygyel* van több bizonyítványában, tehát ő is kéri magát *kitűnőnek* tekintetni, s tegyük fel hogy méltányosságból ezt is megengedi az egyházkerület, kérdelem, ha ekkor nem állhat-e elő csak a méltányosság elvére támaszkodva az, kinek 3 jelese van s így tovább s bizony nem nehéz kikálkülálni, hova vezet a méltányosság alapján a folytonos engedékenység. Kell azért lenni egy határpontnak, melyet átlépni nem szabad, vagy bomlik az egész lelkészminősítési szabályzat.

Az 1886. aug. egyházkerületi közgyűlés idézett 279-dik számú határozatára vonatkozólag, hogy t. i. „*az egyházmegyei lelkészjelölő bizottságok jogkörébe tartozik a lelkészi bizonyítványok és oklevelek tárgyában esetről-esetre határozni és ítélni*“ kérdelem, hogy abból, mert egy lelkészjelölt, bizonyítványának értékelését kérő folyamodványára eme határozatot hozta az egyházkerület, következik-e az, hogy határozata által az egyházi törvényeket s a maga által alkotott lelkészjelölési szabályokat meg akarta semmisíteni? Ha ez következik, s erről engem a nem sophistikusan magyarázó levélíró úr meggyőz, akkor én megadom magam, addig azonban engedjen meg, de a jelölő bizottságnak törvények alatt álló voltát vagyok kénytelen hangsúlyozni, — még ha az még olyan rosszúl esnek is.

Majd példányképül állítván fel a levélíró úr Bibert, azt adja útasításul a lelkészképeségi vizsgákra készülőknek, hogy csak a Biberéhez hasonló bizonyítványokat igyekezzenek szerezni és hogy törvényt magyarázatot és tiszteletet én tőlem ne tanuljanak. Hát hogy kitől akarnak törvénytiszteletet és

magyarázatot tanulni, azt az ő elfogulatlan ítéletökre bízom, hanem azt levélíró úrral szemben igenis tanácslom, hogy arra igyekezzenek, mely szerint mindenből kitűnő osztályzatot szerezvén, magokat a később beállható zavaroktól megkímélik.

Ezek után pedig, miután levélíró úrnak védencze érdekében, hálásabb ügyre méltó buzgósággal előadott érvelései engem meggyőzni képesek teljességgel nem valának: az általam, törvényre s egyházkerületi határozatokra hivatkozással ez ügyben eddig elmondottakat betűről-betűre fentartom s fenn fogom tartani mindaddig, míg hasonló forrásokból — nem toldással-foldással, deeredeti szövegre hivatkozással — vett érvekkel álláspontom helytelen voltáról meg nem győztem.

k . . . n.

Levél a szerkesztőhöz.

T. Szerkesztő Ur!

A gyulai ref. egyház körében múlt hó 28-án oly igazán lélekemelő ünnepély folyt le, hogy jónak láttam arról becses lapja számára egy rövidke tudósítást küldeni már csak azért is, mivel azt hiszem, hogy ha egyik gyülekezet örül, a keresztényi közösség érzeténél fogva jól esik arról a többinek is tudomást venni.

Az említett napon történt ugyanis a gyülekezet új lelkészének ünnepélyes beigtatása. Az ünnepély 9 órakor kezdődött, ekkor már a különben nagy templom a szó teljes értelmében zsúfolásig meg volt telve felekezetkülönbség nélkül minden rendű-rangú, óriási közönséggel, melyben ott láttuk a helybeli más felekezetek és testületek, valamint a szomszéd ref. egyházak képviselőit, köztük Garzó Gyula egyházm. tanácsbíró úrral, és nagy számmal a megyei és városi élet kitűnőseit.

Először a gyülekezet énekelte a 235. dics. 1., 2., 3. verseit, mely után a dalkör szabatos éneke elhangzván, az úrszótalához lépett nt. Szabó János esperes úr, kit a más felekezetbeli jelenvolt intelligencia különösen a megyei életből jól ismer, kiválóan tisztel s kinek beszédje elé ép ezért feszült figyelemmel s várakozással tekintett. Hallottunk is az apostoli buzgalmú esperes ajkairól rövid, kenetteljes imádság után egy oly remek részletekben gazdag s minden várakozást felülmúló gyönyörű beszédet, hogy annak hatása, a legműveltebb s legegyszerűbb hallgatót egyiránt lebilincselő, fenséges szónoki ereje, bizonynyal kitörölhetlen nyomot hagyott a hallgatók szívében.

Beszédje után a gyülekezet énekelte a 235. dics. 5. versét, mely után Dombó Lajos új lelkész lépett a szószerkekre s beszédét I. Kor. 4: 1-re alapítva kiváló szónoki egyéniségével, emelkedett szellemű, magvas beszédével, s mindvégig lebilincselő, megkapó előadásával — nagy hatást gyakorolt a jelenlevőkre, de édes öröme s reményre hangolta különösen gyülekezetét, mely azzal a tudattal távozott az emlékezetes ünnepélyről, hogy benne egy igazán hívatott lelkészt nyert.

A szónoklat után ismét a dalkör éneke s befejezésül a gyülekezet részéről a 234. dics. utolsó verse következett. Ünnepély után természetesen nem maradhatott el a díszbéd sem s egyik vendéglőben, a válogatott közönség el is költötte azt, — közben s utána szellemesenél szellemesebb toasztokat hallgatva, mindvégig a legvidámabb hangulatban.

Hiszem, hogy az ellenkező nézetek daczára sokan lehetnek e lap olvasói közt, kik úgy vélekednek, hogy különösen exponáltabb helyeken, de kisebb-nagyobb mértékben mindennütt szükséges az ilyszerű beigtatási ünnepély, — hogy pedig a gyülekezet tagjaira jelentékeny s maradandó, jó hatást gyakorol az, az kétségtelen.

Gyula, 1889. május 1.

Kútas Bálint,
ev. ref. segédlelkész.

Irodalom.

Egy forradalmi zsinat története. (1707—1715.) Irta: Zsilinszky Mihály. Báró Petrőczy István tábornok, (a rózsashegyi zsinat elnöke) arczképével. Budapest, kiadja: Hornyánszky Viktor, 1889. 8 r. 134 l., ára 1 frt 40 kr.

(Folytatás.)

A mű legelőbb is a rózsashegyi zsinat összehívásának okait és körülményeit deríti fel. A Ferdinándok és Leopold alatti, különösen a linczi béke utáni rettenetes nyomás és üldözés felforgatta az egyház szabályos létezését, a rend és fegyelem lehetetlenné volt téve, s a II. Rákóczy Ferencz-féle szabadságharc kedvező pillanatai alkalmas időnek látszottak országos zsinattartásra, a szabályos egyházi élet fejlesztésére. Másik ok volt a hallei egyetemről beáradt pietismus, mely a hazai evangélikus egyház kebelében szabadabb szellemet, és mélyebb vallási élet lüktetését volt hivatva előidézni. Épen mint félszázad előtt az angol puritanismus szervezésre szorította a református egyházat s I. Rákóczy fejedelem alatt a szatmár-németi nemzeti zsinat létre is jött 1646; hasonló, bár más mezőn mozgó, párhuzamos mozzanatot tüntet fel az evangélikusok rózsashegyi nemzeti zsinata 1707-ben. Szerző a pietismust szép alapossággal és higgadtsággal jellemzi, mint egy „új reformáció“ egy szabad hazában hathatott volna az, de a hazai lutheranismus nem volt érve, sem kedvező helyzetben elfogadni az újabb termékenyítést; a pietismust, hogy egyházbontó jellegűvé váljék, meggátolni akarta, és ez volt második főoka a zsinattartásnak. Különös jelenség! hogy a dogmatikus és philosophikus elvforrongások, a 16-dik század alkotó korát kivéve, mind e mai napig nem voltak képesek megragadni és átalakítani sem az evangélikus, sem a református egyházakat. . . . a cartesianismus, coccejanismus, pietismus, wolfismus, maga a rationalismus annyi számtalan fajai, le egész a jelenkorig, nem voltak képesek állandó hatást és idomítást kelteni egyházainkban, csak mint idegen visszhang zengettek át egyeseket s aztán majdnem nyomtalanul elszálltak. Én azt vélem: a létért való küzdelem és az önálló theologiai fejlettség hiánya tette mindenkor kellő hatás nélkülivé a mozgó eszmék diadalát vagy idomító hatalmát. Másfelől az is való, hogy bennünket a conservatív erő mentett meg. Míg nagyobb, egyetemeszerű, tudományos protestáns centrumaink nem keletkeznek — minőt Bethlen Gábor tervelt, — s a magyarszelleme eredeti erejét ki nem fejti: addig minden külföldi nagy dogmatikus mozgalom áthasonítása, magyar vonásokkal sajátítása gyökeret nem verhet. Van hugonotta, angol, skót, amerikai, német theologia: kell lenni magyarnak is; míg ez nincs, hiányzik a magyar prizma, mely fényünkre törné át a dogmaeszmék fányszálait.

Meglevén az indokok: a magyar alkotmányos érzület

kifolyása, hogy a függő kérdéseket zsinati, tehát autonomiai úton követelte a 18-dik század elején is a közfelfogás megoldani. Ki hívja össze a zsinatot! Nehéz kérdés. Végre is a fejedelem körében levő előkelő férfiak „a rosnyói senatorius concursus alkalmatosságával egybengyűlt Augustana Confessió levő senatorok, tanácsok és más fő s nemesi rendek“ 1707-ben bocsátották ki a zsinatra meghívót. Krman Dániel superintendens körlevelében éles szavakkal kikél a pietismus ellen, mely főtárgy leendő zsinaton, a pietistákról képesen szól, mint a „szőlőt pusztító rókákról.“ Szokás szerint a zsinatra küldendő követeknek útásítások készülnek; a pozsonyi esperesség útásítása 6 pontból áll, általános bevezetése, hogy „a szentírásához és a symbolikus könyvekhez szigorún ragaszkodjanak.“ Ez a conservatív erő kifejezése.

A rózsahegyvi evang. templom boltívei alatt gyűlt egybe a fényes zsinat 1707-ben ápril 3-án. Egyik legérdekesebb szakasza Zs. művének a zsinat több tagjainak jellemzése. Elnökké választott báró Petrőczy István tábornok, „a megtestesült remény,“ a zsinattartás legbuzgóbb apostola „a szövetséges magyarországi karok és rendek senatora.“ Mellette Jánoki Zsigmond, szinte senator, a fejedelem kanczellárja, Thököli egyházi vezére, nem kiváltságot, csak igazságot kért felekezete részére. A többi tagok hitrokonaik bizalmából választattak. A világi követek közül szépen ki van emelve a többek közt Radvánszky János, a Karaffa által kegyetlenül kivégzett Györgynek egyetlen fia, Rákóczy fejedelem kincstárnoka; Róth Mihály és Szirmai Miklós „a nagy lutheranus,“ az eperjesi collegium fáradhatatlan gondnoka, a pietisták ellenfele, a ki fiát, Tamást, a greifswaldi egyetembe küldte, hogy méltó utódává lehessen. Nagy korszak! mikor „inter arma“ is buzognak hű világiak és főemberek a vallás és tudomány szent ügye körül.

Majd jellemrajz adatik az egyházi rendről, a legidősb és legtapasztaltabb superintendensől Zábler Jakabról (bártfai lelkész), a gályarabság korában kiűzetett, „a mult sötét napjaiból előragyogó csillag“-nak tünt fel, Petrőczy elnök társul üdvözölte őt; továbbá Pilárik István püspökről (selmeczi lelkész), a zsinat „első ünnepi szónokáról“; a nagy Krman Dánielről, e rendkívüli alakról, meggyőződésben, szilárdságban egy második Luther, kinek élete drámai történetben előtűkrözi szenvedő egyházának változatos fordulatait, végre confessor, martyr! Negrini Sámuel, zsolnai tanár latin ódával üdvözlé a zsinati atyákat; nem teljesült a költői szent óhaj:

„Haec Rosa (a rózsahegyvi zsinat és alkotása) sit felix, florescens, ampla, perennis, — mert valamint a Rákóczi forradalom — melynek aegise alatt gyűlhetett össze a zsinat — leveretett, úgy annak ez egyik alkotása is megsemmisítettett. Különös! a protestantismus nagy zsinatai: zsolnai, szatmárnémeti, rózsahegyvi, budai, debreczeni mindenkor alkotmányos szabadság magasztos fuvallatai alatt tartathattak; a zord és zsarnoki korszakok nem túrték a protestáns szabad nyilatkozványokat; úgy hogy kimondhatjuk történeti igazságot: valahol és valamikor a protestantismus szabad fejlődést és szárnyalást vehetett, az ország is szabad lélekzetű volt; máskor, ellenesetben, rabiga és fojtó lég nyomása nehezült ajkakra, karokra, szívekre és lelkekre egyaránt.

A zsinat ápril 3-án reggeli 8 órakor templomi istentisztelettel nyílt meg; Pilárik püspök válaszolt az elnök megnyitó beszédére s hálákat adott „a világosság atyjának azért,

hogy az egyiptombéli sötétségben sűrűbb sötétségben a maga szent igéjének világosságát megtartotta“. A zsinat legviharosabb üléseit a pietismus elleni viták képezték, e tekintetben két párt keletkezett, Mittuch Ádám bazini lelkész a pietisták mellett, Krman azok ellen fogtak állást. A világi elem mérséklőleg közvetített, az elnök terelte a vitát gyakorlatibb kérdések megoldására. A többség szelleme és iránya a pietismus elítélte, a kérdés megoldást az által nyert szelíden, hogy az u. n. pietisták kijelentették: a német pietisták túlzásait nem osztják, a symbolikus könyvek tekintélyét pedig elfogadják.

A 3-ik napon folyt a szabad királyi városok önállóságának ügye, megtartható-e tovább is részökre a külön superintendens, a mint eddig is volt? A puritanismus magaslatára emelkedett a vita folyamán a köznézet, midőn azt hangsúlyozta: „a vallás ügyében egyes személy, bármely hatalmas legyen is, nem dönthet, még a királynak sincs joga a zsinat beleegyezése nélkül rendelkezni az egyházkerületek szervezése dolgában“. A zsinat egyik alkotása volt az egyházkerületek megállapítása, beosztása négyre: Krman kerülete (Pozsony és vidéke), Pilárik kerülete (Pest és vidéke), Bodó kerülete (Gömör stb) és legnagyobb a Zábleré (Szepestől Biharig) körvonaloztatott; minden gyülekezet két-két forinttal járul a püspök fizetéséhez. Megalakítottatott a két legfőbb törvényszék (consistorium) a Tiszamelléki és Dunánineni; a 3-ik, a Dunántúli, nem alakítottatott meg, mivel onnan politikai okok miatt (a császár-pártiak alatt állók közül) senki sem jelent meg.*)

Balogh Ferencz.

(Vége köv.)

Előfizetési felhívás. Dávidházy János, kabai ev. ref. lelkész, debreczeni egyházmegyei esperes „A lelkipásztor teendői a presbyteriumban és az egyházi vagyon ügyéhez tartozó nyomtatványok kezelése körül“ című művére. Mint gyakorlati theologiai tanár kötelességemnek tartván a gyakorlati lelkészlet lehetőleg minden ágába bevezetni hallgatóimat, óhajtottam megismertetni őket azon teendőkkel is, melyek a presbyterium és az egyházi vagyon ügyeihez tartozó nyomtatványok kezelése körül reájok várnak. Annyival is inkább óhajtottam ezt megtenni, mivel az ez irányban eddig hiányzott egyöntetű útásítás nélkül vagy a helyi körülmények szerint megszokott s több helyt nem egészen szerencsés gyakorlat fentartására és utánzására, vagy saját élettapasztalataikból merített s így sokszor hosszabb időt igényelt tanulmányozásaira voltak útásítva. Körülményeimnél fogva azonban én nem vagyok azon helyzetben, hogy e téren közvetlen tapasztalatokat gyűjtve, azokat rendszerbe szedhettem volna. Fölkértem tehát Dávidházy János kabai lelkész, debreczeni egyházmegyei esperes barátomat, mint a kívül ilyen dolgokban több ízben cseréltem eszmét, hogy a köztünk fenforgott tárgyakat esetleges felhasználás végett részemre tegye írásba. Ő szíves volt kérésemet teljesíteni s elkészítvén útásításait, örömmel láttam, hogy azokban nekem is s még inkább hallgatóimnak egy új, eddig ismeretlen tájék tárult fel. S miután az így létrejött munkálat nézetem, komoly meggyőződésem szerint a legszélesebb körű nyilvánosságot is megérdemli, rábeszéltem az én tisztelt barátomat, hogy engedje meg

*) Előbbi számban megjelent ezen ismertetésben Sztáray Pál helyett Spázai Pál olvasandó. Szerk.

e munkálatát sajtó alá rendeznem. Megnyervén az engedélyt, a műre ezennel előfizetési felhívást hirdetek. A mű beosztása következő: I. Szakasz. A lelkipásztor a presbyteriumban. II. Szakasz. Utasítás az egyházi vagyoni ügyéhez tartozó nyomtatványok kezeléséhez. A második szakasz következő tárgyakról szól: 1. Egyházi adókönyv; 2. Egyházi adókönyvecske; 3. Egyházi adóbeszedési napló; 4. Gondnoki napló az egyház folyó pénz- és termény-bevételeiről és kiadásairól; 5. Pénzbeli számadás; 6. Terménybeli számadás; 7. Költségeloirányzat; 8. Közalap, s az ezekhez szükséges mellékletek. A könyvecske nagy nyolczadrét lapon mintegy 3 íven folyó évi juniushó 15-ikén fog megjelenni s az előfizetőknek bérmentesen megküldetni. — Ára 40 krajczár. — Kérem az előfizetési pénzeket folyó évi májushó 25-ikéig nevre (Debreczen, Fűvészkert-utca 1079.) útványlapon beküldeni. Debreczen, 1889. Május 1. Csiky Lajos, gyakorlati theol. tanár.

Különfélék.

Debreczeni főiskola. Néhai Nagy Pál tanszékére a következő tanférriak pályáztak: Olasz Gyula Székely-Udvarhelyről, Markos Imre Kun-Szent-Miklósról, Perjéssy László Nagy-Róczeről, Barabás Jenő kolozsvári tanárjelölt, Székely Töhötöm H.-Böszörményből, K. Kis József Páparól, Horváth István Sepsiszentgyörgyről. E sorrendben érkezők be a pályázati kérvények, a gymnasiumi tanárkar átvizsgálta a beküldött okmányokat s megállapítván az ajánlás sorrendjét, munkálatát a közös tanárkari gyűléshez beterjesztette, a hol az elfogadtatván, az egyházkerületi gyűléshez fölterjesztetett.

Debreczeni ev. ref. egyházközség. Fontos határozatot hozott közelebb nevezett egyházközségünk presbyteriuma, midőn kimondta, hogy e polgári év folyamán felállítja a czepléducei újtemplom mellett szervezendő hatodik lelkészi állomást. Az új állás betöltésére vonatkozó módoszatok véleményezése céljából a presbyterium, nagy számú tagokból álló küldöttséget nevezett ki. Érdeklődéssel várjuk a további fejleményeket, melyekről kötelességünk szerint értesíteni fogjuk lapunk olvasóit. Fölemlítjük egyúttal, hogy az egyháztanács új épülete a gazdasági intézet és a régi kántori lak között immár készen áll. Szép modern, német renaissance stílusban nemes ízléssel emelt egy emeletes épület, mely nagy mértékben díszíti főiskolánk környezetét. Az egyházi hivatalos helyiségeken kívül három, esetleg négy bérbe adható s már csakugyan ki is adott lakosztály van ez épületben. Örülünk, ha a haladásnak ilyen szemmel látható jeleiről referálhatunk. Érdekes újdonság az is, hogy az egyháztanács elhatározta Sombory Imrének, az egyházközség volt főgondnokának síremléke fölállítását. Sombory ugyanis a hatvanas években volt egyházközségünk világi elnöke; a pátens elleni küzdelemben tevékeny részt vett s ezért tiszteltetett meg a főgondnoki hivattal. Halála után unokája, Bárczy Oszkár díszes síremléket rendelt meg neki, de nem állíthatta azt fel, s a megrendelt sírkő hosszú idő óta ott hever a sírkőraktárban. Tudomására jutván ez az egyháztanácsnak, kimondta, hogy a sírkő állíttassék fel az egyház költségén. Az érdemes ösök iránti kegyelet tisztelőkre válik a hálás utódoknak.

Egyházmegyei közgyűlés. Szatmári egyházmegyénk mult hó 25-én tartotta meg Szatmárt ez évi tavaszi, lelkészértekezlettel egybekapcsolt közgyűlését, melyről lapunk jövő

számára lesz szíves egyik közgyűlési tag barátunk részletes referátát küldeni. Most csak annyit, hogy lapunk szerkesztője, ki a lelkészértekezleten „istentiszteletünk reformjának kérdéséhez“ cím alatt tartott felolvasást, hálával emlékezik vissza azon rendkívül szíves fogadtatásra, melyet a nemes városban és hozzá közel Batizon régebbi és újabb tisztelt ismerősei s barátai körében talált.

Lelkészcseréltetés. Az érmelléki egyházmegyében eső apát-keresztúri lelkészi állomásra f. évi márcziushó 31-én Csuka Ferencz kiskereki segédlelkész választatott meg. Isten áldása legyen ifjú lelkésztársunk minden munkáján!

Haláleset. Április 14-ikén hunyt el a szatmári ev. ref. egyházmegye legidősebb lelkésze, Lányi János zsarolyáni pap. A boldogult született Nagy-Tornaalján az 1801-ik évi február 25-én. Tanult Sárospatakon. Lelkészcseréltetés Nagy-Szekeresen, Milotán, Ricsén, Kocsordon mintegy 30, — Zsarolyánban 35 éven át. Kiss Áron esperes úrnak már tanítója volt kis-naményi rektor korában. Egyszerűség, szívjóság jellemezte az agg lelkészt. Két pap fiú kísérte nyugvó helyére. Temetése április 16-án ment végbe, az utak akkori járhatatlansága mellett is eléggé képviselt lelkészi kar jelenlétében. Szívvel jövő, s szívhez szóló imádságot Kiss Áron esperes úr mondott felette a predikációt pedig F. Varga Lajos majtisi lelkész tartotta II. Kor. 1. 12. alapján, „a prot. papság egyedüli jogos dicsekvéséről“ elmélkedvén. Legyen csöndes és békés nyugovása a kiszenvedett agg szolgának!

Menyhárt János-alapítvány. (Tizenhatodik kimutatás.). Ujabban ez alapítványra a következő adományok jöttek hozzám: Bencsik István, n.-paládi lelkész, nagybányai egyházmegyei esperes úr gyűjtése 12 frt 47 kr. (Az adományozók nevei nem közöltettek velem). Kiss Bertalan keéri lelkész 1 frt. A már nyugtázott 315 frt 56 krral együtt teszen eddig az alapítvány takarékpénztárba tett összege 329 frt 03 krt. Debreczen, 1889. máj. 1. Csiky Lajos.

Károli Gáspár emléke. Ujabban 3 frt küldetett be hozzám ez emlékre Bakos Mihály tunyogi, Kiss Bertalan keéri és Varga Lajos majtisi lelkész uraktól, a szatmári egyházmegyéből. E 3 frtot a síremlék alapjához tettem, a mely így 41 frtra megy, a szellemi emlék alapja eddig 34 frt 50 krt tevéen. Takarékpénztári betéti könyvünkön e szerint eddig 75 frt 50 kr van a kettős célra beírva. Debreczen-1889. május 1. Csiky Lajos.

A Gusztáv-Adolf-egylet egyetemes gyűlése ez idén szept. 3—6. napjain D a n z i g b a n fog megtartatni, melyre az érdeklődők ezennel meghívatnak. — Ugyanott határozat fog hozatni az iránt, hogy a következő három jelölt gyülekezet közül melyik veendő a legfőbb szeretet-adományt. Jelölvék: Sipiory Pözenben, Vác hazánkban és Weisenau Hesszen Darmstadtban. — Nagy ideje, hogy hazánkban nem jelöltetett szegény gyülekezet e nagy segélyre.

Szerk. posfa. Dr. Cs. M. Makó. Nagyon köszönöm a hozzám intézett levelet. Mielőbb ki fogom azt adni. Nekem is régi vágyam az, hogy lapunk terjedelmesebbé tétessék. Becses cikkét közölvén, utána azonnal el fogom mondani a szóban forgó tárgyról való nézetemet s tervemet. — K. F. Karczag. „Megújulás“ című szép cikkét, egy vagy két hét múlva napvilág elé bocsátandom. Eddig rendkívül összehalmozódott közlendőink miatt késett. — Sz. J. Lázari. Kérdéseit ezen heti számba nem tudtam a legjobb akaratom mellett sem beszorítani, de mielőbb közlendem.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

PÁLYÁZAT.

A tiszántúli egyházkerületben, a nagybányai egyházmegyéhez tartozó kis-hodosi ev. ref. egyház lelkész-tanítói állomására pályázat hirdettetik.

Ezen állomás évi jövedelme 525 frt értékre tehető, mely terményekből, néhány hold szántó s kaszáló földekből áll, s így ezen állomás IV-ed osztályú.

Pályázati kérvények f. évi május 30-ik napjáig Nagy-Paládra, nagyt. Bencsik István esperes úrhoz intézendők. Debreczen, 1889. április 30.

Révész Bálint, püspök.

P á l y á z a t

a szatmár-németi ev. ref. gimnáziumban az 1889—90-ik iskolai év szept. 1-én elfoglalandó *rendes* tanári állásra.

A megválasztandó *rendes* tanár szaktárgyai: a görög és latin nyelv, esetleg latin és magyar nyelv. Heti óráinak száma legfőleg 24. Évi fizetése: 950 frt készpénz, évnegyedes részletekben előre; 41 km. beszállítatlan tűzifa, melyből egy tantermet fűtteni tartozik. Föltétel: csak ev. ref. vallású középisk. tanárok vagy tanárjelöltek pályázhatnak.

A megválasztott okleveles tanár sikeres próbaév végével állandó alkalmazást nyer. Ha pedig a megválasztottnak oklevele nem volna, mint *helyettes tanár 800 frt évi fizetés* — és a fent említett failetményben részesül s oklevelét a törvényes határidőn belül megszerezni tartozik.

Az állandósított *rendes* tanár a tanári nyugalmódj- és gyámintézetnek jogos és kötelezett tagja.

Pályázók kellően felszerelt kérvényüket 1889. év július 1-ig alant írott igazgatótanácsi elnökhöz küldjék be. Szatmárt, 1889. április 18.

Farkas Antal,
ig. tan. elnök.

2—2

Fülöp Áron,
ig. tan. jegyző.

Pályázat.

A kisujszállási ev. reform. VI. osztályú gimnaziumban *rendes* tanári állomásra pályázat hirdettetik, melylyel a *német nyelvenk, mint főtárgynak* a III., IV., V., VI. osztályokban heti 14 órán való tanítása van összekötve. Ezen felül heti 24 óra számig köteles latin, magyar vagy más tantárgyak tanítására.

Javadalmazás 900 frt.

Csak protestáns vallásúak pályázhatnak. A kellően felszerelt kérvények, melyekhez életkor, vallás, tanulmányok, eddig végzett hivataloskodásról és hadkötelezettségről szóló okmányok csatolandók, az *igazgatótanács elnökségéhez folyó évi júniushó 10-ik napjáig* küldendők be. A választás a pályázati határidő lejártá után 10 napon belül meg fog ejtetni.

Okleveles tanárok előnyben részesülnek.

Oklevéllel bíró egyén egy évi sikeres működés után állandósíttatik, nem okleveles egyén pedig két év alatt oklevelet szerezni tartozik.

A megválasztott tanár a tiszántúli tanári nyugdíj-intézetbe is belépni tartozik.

Az állomás 1889. szept. 1. napján elfoglalandó.

Kelt Kisújszálláson, 1889. ápril 26.

Gulyás Lajos,

ref. lelkész

gymn. ig. tanács elnök.

1—2

Figyelemre méltó egyházirodalmi újdonság!

Miskolczon Ferenczi B. könyvkereskedésében megjelent s minden hazai könyvárúsnál kapható

IMAKÖNYV

Hétköznapi, Bűnbánati és Alkalmi Imák.

Templomi használatra

írta

Borsody József

volt simonii ref. pap.

Átnézte és sajtó alá rendezte

Mitrovits Gyula

ref. hittanár s főiskolai lelkész Sárospatakon.

Nagy 8-adrét szép nagy betűvel s velin papíron 172 lap.

Ára fűzve 1 frt 50 kr, egész vászonkötésben 2 frt.

Postai útványon leendő megrendeléseket portómentesen fogom szállítani.

Ugyanott ez évben megjelent és kapható

Kupai Dénes. Halotti besz. és imák . . . 1 frt 20 kr.

Kupai Dénes. Egyházi beszédek . . . 1 frt 50 kr.

Ferenczi B.,

kiadó Miskolczon.

2—3

Legújabb egyházirodalmi jegyzékeket kívánatra bárhová ingyen és bérmentve küldök.